

از نسخه پژوهی آثار نظامی غفلت کرده ایم

آنچه در ادامه می خوانید گفت و گوی مرکز پژوهشی میراث مکتوب با دکتر سعید شفیعیون، عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان و پیشنهاددهنده «روز نظامی گنجوی» است.

***

لطفاً دربارهٔ مراحل تصویب روز بزرگداشت نظامی گنجوی در تقویم به عنوان پیشنهاد دهندهٔ این روز توضیح

دهید؟

پیشنهاد روز نظامی گنجوی در تقویم اتفاقی و تصادفی بود. از این باب که برخی از دوستان سرگرم کاری موسیقیایی بر روی اشعار نظامی بودند و از من درخواست کردند شعری را برای این کار انتخاب کنم و من به فکر افتادم که با این کار، دوستان نظامی را خیلی ملموس پس از سالها به سمع و نظر مردم می رسانند و این حس تأسف آور باز در درونم تنوره کشید که چرا نظامی علیرغم اهمیتی که در ادبیات فارسی دارد و از شاعران بزرگ ادب فارسی به شمار می آید، نشان مشخصی در تقویم و زندگی ما ندارد. نظامی در ادبیات غنایی، عرفانی وجوه و برجستگی های مختلفی دارد، اما به صورت نامنصفانه ای مورد بازی های سیاسی قرار گرفته و به نوعی آثارش و هویتش از سوی برخی تحریف شده است و به همین دلایل پیشنهاد روزی در تقویم به نام نظامی گنجوی را مطرح کردم که این موضوع از جانب آقای دکتر ایرانی، مدیرعامل مرکز پژوهشی میراث مکتوب که ارتباط خوبی با مؤسسات فرهنگی دارند، پیگیری شد. نامه ای تنظیم کردم و به امضای ایشان و تعدادی از استادان برجسته

ادبیات رسید و بعد به شورای فرهنگ عمومی، که مسئولیت ثبت این روزها را دارد، با مستندات و دلایل ارائه شد و در این میان زحمات دکتر سید سعید میرمحمدصادق قابل ذکر است تا آنجا که سرانجام پیگیری های یکساله میراث مکتوب به فرجام رسید.

دلیل اینکه این روز برای شاعری مانند نظامی انتخاب شد، چیست؟ با وجود اینکه شاعران دیگری مانند

ناصرخسرو، خاقانی، سنایی و ... که به نحوی صاحب سبک بوده اند، هنوز روزی در تقویم ندارند.

ما از سال تولد و درگذشت نظامی اطلاع دقیقی نداریم و در سالهایی که اعلام شده گاهی تا ده سال اختلاف دارد. در حقیقت قرائن و اسناد محکم و مشخصی مبنی بر زمان دقیق تولد و وفات او وجود ندارد. لذا روز نظامی روزی انتخابی بود. برای برگزاری این روز نهادهای علمی و فرهنگی باید متصدی کار شوند و طبعاً دانشگاهها اصل این بار را به دوش می کشند. قاعدتاً این روز نباید در ایام تابستان (همزمان با تعطیلات دانشگاه ها) و یا در ماه های نیمه تعطیل فروردین و خرداد و شلوغ پر مناسبت اردیبهشت و مهر برگزار شود و بدین ترتیب ما آبان ماه را پیشنهاد دادیم و شورای فرهنگ عمومی روز ۲۱ اسفند را تصویب کرد. متأسفانه در این تاریخ عملاً دانشگاه ها تعطیلند و کشور هم در التهابات پایان سال غرق است و من خواهم این است که دست کم این تاریخ به اوایل اسفند انتقال یابد. به هر حال ما خوشحالیم با ثبت چنین روزی در تقویم مشتاقان نظامی شادان و امیدوار شوند و کارهای بنیادی و هماهنگی صورت گیرد و پژوهشگران از کارهای انفرادی بیرون آیند و حق نظامی در فرهنگ ما تا حدی ادا خواهد شد.

شعر در گذشته ابررسانه بوده و بخش زیادی از فعالیت و هویت فرهنگی، قومی و ملی در اشعار و شعرای ماست. ما هرچه که این بزرگان را پاس بداریم بی تردید نه تنها ضرر نکرده، بلکه سود کرده ایم. اما باید این پاسداشت هدف دار و اولویت مند باشد، نه به گونه ای که فقط بخواهیم با کشورهای همسایه مسابقه دهیم. به هر حال در کشور ما ادبیات فارسی مظلوم است در حالیکه انکارناپذیرترین بخش فرهنگی ما ادبیات است به دلیل اینکه اول زبان ما و دوم تمام فرهنگ و هویت تاریخی اجتماعی ما در ادبیات حفظ و گسترش پیدا می کند. برای همین ضروری است با یک حرکت حساب شده به این کار بپردازیم.

به نظر شما برای شناسایی نسخ خطی نظامی گنجوی که هم اکنون به صورت پراکنده در کتابخانه ها وجود دارد باید چه کرد؟

واقعیت قضیه این است که با اتفاقی که در حوزه نسخه شناسی افتاده، هنوز نسخه شناسی توصیفی، انتقادی و تحلیلی دقیقی از نظامی صورت نگرفته است. نسخه های زیادی از نظامی فهرست شده است؛ نسخه هایی در شبه قاره، عثمانی و کشورهای اروپایی و با پیشرفت تکنولوژی امکان دسترسی ما به این نسخه ها فراهم شده و ابتدایی ترین کار هم اکنون نسخه پژوهی آثار نظامی است.

حال به عقیده شما تصحیح مجدد برخی از آثار نظامی در حال حاضر تا چه اندازه لازم است؟

نخست اینکه سراسر ترین شاعران و مضبوط ترین آثار شعری به واسطه پیدا شدن نسخه ها و روش های جدید هنوز نیاز به تصحیح دارند. در باب نظامی کار بسیار لازم است. نظامی از سخت گوترین شاعران ادب فارسی است. امروز ارتباط ما از لحاظ فرهنگی با بخش هایی از این متون قطع است. حتی شعری مانند جامی و شاعران نزدیک به زمان نظامی فهم کاملی از شعر نظامی نداشتند و هم اکنون تصحیح شعر نظامی خیلی ضروری است و شگفتا که از کارهای هشتاد سال پیش ادبای ما تا محققان معاصر علی رغم اهمیتی که دارند، نمیتوان یک کار را شایسته نام نظامی دانست و حتی با نهایت تاسف باید گفت چاپ وحید که از نخستین تصحیح های قرن حاضر است به برخی کارهای جدید هنوز ارجح است.

برای اینکه در این روز فعالیت های علمی در آثار نظامی صورت بگیرد چه برنامه هایی باید انجام شود؟

نخست اینکه آثار نظامی آثاری چندلایه و پردامنه اند و در زوایای مختلفی می تواند بررسی شود. نخستین جایگاه و اهمیت نظامی در بین بزرگترین شاعران این است هیچ شاعری به اندازه نظامی زمان و مکان را درنور دیده است. بیشترین تقلیدها از نظامی شده حتی شاعران معاصر ما چون ایرج میرزا، نیما و شاملو و یا شاعران مناطق آسیای مرکزی، و شرق و غرب جهان آن روز اسلام، از نظامی تقلید کرده اند. عملاً منظومه سرایی عاشقانه ما تقلیدی از آثار نظامی است. محمود و ایازها تقلیدی از خسرو و شیرین است. من گمان نمی برم از این بابت هیچ شاعری به تأثیرگذاری نظامی باشد. آثار نظامی یکی از زمینه های اصلی شرح نویسی بوده است. نظامی و آثارش در سایر

هنرهای دیروز و امروز از موسیقی تا نقاشی و نمایش و خوشنویسی و نسخه پردازی نفوذ چشمگیری داشته است که از این حیث هم این آثار باید بیشتر مورد توجه قرار بگیرد و معرفی شود.

با توجه به اینکه برای بزرگداشت شاعران یک شهر (زادگاه شاعر) بانی برگزاری مراسم می شود، برای روز بزرگداشت نظامی چه شهری را مناسب تر می دانید؟

به هر حال در این کار دوستان آذری ما و همکاران عزیز ما در دانشگاه های آذربایجان عزیز مثل تبریز صاحب صلاحند و کلا ما امیدواریم مدافعان زبان پارسی در سرزمین پهناور ایران برای نظامی پیش قدم شوند . معمولا برای شاعرانی مانند فردوسی و حافظ در زادگاه آنها بزرگداشت می گیرند ولی نه این بزرگان و نه نظامی منحصر به جای خاصی نیستند و زبان پارسی دستداران اصیل و محکمی در آذربایجان دارد و حق دارد مرکز اصلی این کار شود و سعی کنند تا برنامه های این روز در آنجا متمرکز باشد. البته این کنگره می تواند به صورت چرخشی هر ساله در یک استان برگزار شود. به هر روی ما منتظر صدا و سلامی آشنایی از آذربایجانیم تا به آن لبیک بگوییم و در روز نظامی گردهمایی علمی و دوستانه ای داشته باشیم تا سنگ بنای گردهمایی های رسمی تری شود.

<http://mirasmaktoob.ir/fa/news/5980>